

בתי המשפט

004119/02 א		בית משפט השלום חדרה	
29/04/2008	תאריך:	כב' השופט חננאל שרעבי	בפני:

זועבי מחמוד ת.ז. 20645578 בעניין:

התובע

- נ ג ד -

1. אגן יצרני כימיקלים בע"מ ח.פ. 9-003405-52

2. אחים חדיג'ה (1987) חברה לשיווק ומסחר בע"מ

ח.פ. 8-125502-51

3. אגרופילד חקלאות ומסחר כללי בע"מ

ח.פ. 7-276558-51

4. דאפר סאלח פאוזי אל יאמוני ת.ז. (רשות

פלסטינית) 933040610

הנתבעים

ב"כ התובע: עו"ד שפיר

ב"כ הנתבעת 1: עוה"ד גבעוני וגרינברג

ב"כ הנתבעים 2-3: עו"ד חדיג'ה

ב"כ הנתבע 4: עו"ד אבו עסבה

1. עסקין בתביעה כספית, שעילתה נזיקית (נזקים שנגרמו לגידולי חימצה) על סך של 550,000 ₪ נכון ליום הגשתה (כתב התביעה המקורי) ביום 6.10.02.
2. התובע, חקלאי במקצועו, טוען בכתב התביעה כדלקמן:
 - א. בחודש ינואר 1999 זרע 8 חלקות חימצה (חומוס), בשטח כולל של 323 דונם באדמות עתלית (להלן: "החלקות").
 - ב. לאחר זריעת החלקות הוא ריסן בחומר ריסוס המונע הצצת עשביה (אך אינו פוגע בגידול החימצה) מסוג טרבوترקס (להלן: "החומר").
 - ג. הריסוס האמור פגע בצמחי החימצה שזרע בשטחים, ואלה קמלו והתייבשו.
 - ד. בדיקות מעבדה אותן הזמין לימדו כי חומר הריסוס לא היה מסוג טרבوترקס אלא מסוג סימזין, שאינו מתאים לגידולי חימצה, ושלמעשה קטל את צמחי החימצה שבחלקות.
 - ה. על הקנקנים מהם לקח את חומר הריסוס, שהינם קנקני 5 ליטר, היו מודבקות תוויות על-פיהן החומר בקנקן הוא מסוג טרבوترקס, אך למעשה חומר שהיה בקנקן היה מסוג סימזין.
1. הנזקים שנגרמו לו עומדים על סך של 550,000 ₪, נכון ליום הגשת התביעה (בהמשך נדון ביתר הרחבה בטענות הנזק של התובע).
3. התובע קושר את הנתבעים לנזקיו באופן הבא:

- א. את קנקני הריסוס האמור רכש מהנתבע 4 (להלן: "דאפר"), בחנותו שבג'נין.
- ב. הנתבעת 2, חברה בע"מ (להלן: "חדיגה"), עוסקת בשיווק ומסחר של מוצרים הנדרשים בענף החקלאות. בין היתר היא מפיצה ומשווקת מורשה של הנתבעת 1. הנתבעת 3 הינה חברה בע"מ העוסקת בשיווק ומסחר של מוצרים הנדרשים בענף החקלאות, ומשמשת כחליפתה של הנתבעת 2 (להלן: "אגרופילד").
- לטענת התובע, הנתבע 4 מסר לו כי חדיג'ה היא זו שמכרה לו את קנקני החומר אותו מכר לתובע.
- ג. הנתבעת 1 (להלן: "אגן") היא זו שייצרה ו/או שיווקה את קנקני החומר (אותו רכש התובע מהנתבע 4) לחדיג'ה.
4. התובע בכתב תביעתו טוען, כי הנתבעים, יחד ולחוד, אחראים לפיצויו בנזיקין על נזקיו הנובעים מפעולת הריסוס המוטעית בנסיבות דלעיל, מהטעמים הבאים:
- א. אגן אחראית מכח היותה יצרנית או משווקת או מוכרת הקנקנים האמורים.
- ב. חדיג'ה אחראית, מכח היותה משווקת או מוכרת הקנקנים האמורים.
- ג. אגרופילד אחראית מכח חליפתה של חדיג'ה, ומכח זה היותה נושאת על גבה את כל חובותיה של חדיג'ה.
- ד. הנתבע 4 אחראי מכח היותו מוכר הקנקנים האמורים לתובע.
5. הנתבעים הגישו כתב הגנה, ותמצית הגנתם כדלקמן:

א. אגן טוענת כי קנקני הריסוס לא יוצרו ו/או שווקו ו/או נמכרו על ידה, אלא מדובר בקנקנים מזויפים, שלא יצאו תחת ידה.

אגן גם מכחישה את נזקי התובע הנטענים.

ב. חדיג'ה ואגרופילד הגישו כתב הגנה אחד. חדיג'ה טוענת כי לא מכרה לדאפר את החומר נשוא התביעה. אגרופילד טוענת כי במועדים הרלבנטיים למכירת קנקני החומר, כלל לא היתה חברה פעילה, ולכן דין התביעה נגדה להידחות בהעדר יריבות.

שתי נתבעות אלה גם מכחישות את הנזקים הנטענים ע"י התובע.

ג. דאפר טוען בכתב הגנתו כי הגם שמכר לעתים את החומר לתובע, אין וודאות כי קנקני החומר שגרמו לנזק לתובע, אכן נקנו מבית עסקו.

בכל מקרה טוען דאפר כי כל קנקני החומר שהיו ברשותו במועדים הרלבנטיים נרכשו מחדיג'ה, ויוצרו או שווקו לחדיג'ה ע"י אגן.

על כן, האחריות לנזקי התובע בכל מקרה לא צריכה ליפול בחלקו, אף אם יוכיח התובע שהקנקנים האמורים נרכשו מבית עסקו, אלא לפתחם של אגן וחדיג'ה.

6. אלה, בקליפת אגוז, הרקע העובדתי והטענות הנטענות ע"י הצדדים בכתבי הטענות.

משכך הם פני הדברים, השאלות הדורשות הכרעה בתובענה זו הן כדלקמן:

- א. האם התובע הוכיח כי רכש את קנקני החומר שגרמו לנזק בחלקות מדאפר?
- ב. האם התובע הוכיח את כמות החומר שרכש מדאפר, ואת גודל השטח שרוסס?
- ג. האם דאפר הוכיח כי רכש את קנקני החומר שגרמו לנזק בחלקות התובע מחדיג'ה?
- ד. בהנחה שהתשובה לשאלה ג' חיובית - האם חדיג'ה הוכיחה כי רכשה את קנקני החומר שגרמו לנזק בחלקות התובע מאגן?
- ה. האם אגן הוכיחה כי קנקני החומר שגרמו לנזק בחלקות התובע לא יוצרו או שווקו על ידה?
- ו. לנוכח כל התשובות לשאלות הנ"ל, האם הוכחה אחריותם של הנתבעים או מי מהם?
- ז. האם התובע הוכיח את נזקיו?

שאלה א' - רכישת קנקני החומר מדאפר

7. התובע, בתצהיר עדותו הראשית, מצוין כי את קנקני חומר הריסוס רכש מדאפר בחנותו בג'נין (סעיף 5 לת/3).

הוסיף וציין התובע כי בגין רכישה זו אף קיבל חשבונית מדאפר אותה צירף כנספח א' לתצהיר עדותו הראשית.

היות וחשבונית זו נרשמה בערבית, תרגומה צורף כנספח ב' לת/3. עפ"י תרגום זה, החשבונית מלמדת כי התובע רכש מדאפר, בחנתו בג'נין, 85 ליטר חומר בסך של 3,800 ₪.

נציין כי 85 ליטר מהווים 17 קנקנים של 5 ליטר.

8. מן העבר השני, דאפר, בתצהיר עדותו הראשית (נ/33), מציין כדלקמן:

א. הוא מחזיק בחנתו את החומר, אותו רכש מחדיג'ה (סעיף 3).

ב. התובע קנה ממנו במהלך השנים חומרי הדברה, ובין היתר גם קנה את החומר, אך לא בכמות הנטענת (סעיף 4).

ג. החשבונית, נספח א' לתצהירו של התובע, אינה תואמת את חשבוניות עסקו, ואף המספור שלה אינו תואם למספור בתקופה הרלבנטית (סעיף 4 לנ/33).

9. לצורך הכרעה בשאלה א' די לי בעדויותיהם של שני אלה, של התובע ושל דאפר.

10. בחקירתו הנגדית חזר התובע וציין כי את קנקני החומר קנה מדאפר (עמ' 24 לפרו' ש' 16-19; עמ' 35 לפרו' ש' 8-12).

כן ציין הנתבע כי את החשבונית נספח א' קיבל ביום הרשום בה, היינו 2.1.99 (עמ' 29 לפרו' ש' 4).

11. בהמשך הגיש התובע חשבונית נוספת לביהמ"ש, שסומנה ת/5, השונה בתאריכה מהחשבונית שצורפה לת/3 נספח א', אלא תאריכה הוא 6.1.99.

לכאורה יוצא שיש שתי חשבוניות על אותה קניה, כששתי החשבוניות הן שונות, ולנתבע לא היה כל הסבר מדוע יש לו שתי חשבוניות על אותה רכישה, בשני תאריכים שונים.

12. בעיה נוספת עם החשבוניות מובעת מהעובדה כי התובע התעקש כי קיבל את שתי החשבוניות לפני שנודע לו על הנזק שנגרם לו כתוצאה מהריסוס, שכן קיבל את החשבוניות בתאריכים הנקובים בהם, אולם זה עומד בסתירה ברורה לנ/6, מכתב התראה ששלח התובע גם לדאפר ביום 19.7.99, במסגרתו ביקש חשבונית על הרכישה הנטענת.

התובע זיהה את חתימתו על נ/6 (עמ' 37 לפרו' ש' 21), אך לא היה לו הסבר לתוכן המכתב ולתאריכי החשבוניות, וגם כאמור לא לשאלה מדוע הוצאו שתי חשבוניות מטעם דאפר על אותה רכישה, בשני תאריכים שונים.

13. **מסקנתי על כן היא שבהסתמך על החשבוניות הנ"ל בלבד לא ניתן לקבוע ממצאים החלטיים לגבי רכישת החומר מדאפר.**

14. יחד עם זאת, שוכנעתי כי התובע קנה את החומר, בו ריסס את החלקות (נשוא התובענה), מדאפר, מהטעמים הבאים:

א. נתתי אמון בדברי התובע כי אכן רכש את החומר מדאפר. הוא נהג לרכוש מדאפר חומרי הדברה שונים, בעיקר בגלל המחיר הזול יותר (עמ' 24 לפרו' ש' 16), ודאפר אישר זאת.

ב. התובע היה עקבי, ומלכתחילה טען כי את החומר הוא רכש מדאפר. על כן, גם הגיש תלונה נגדו הן במשטרת ישראל (עמ' 29 לפרו' ש' 6), והן למשטרה הפלסטינית, שחקרה את דאפר ואף עצרה אותו (עמ' 37 ש' 4-1; וכן עדותו של דאפר עמ' 182 לפרו').

ג. לו היה רוצה התובע שלא לדייק בנדון, כי אז היה יכול לייחס רכישת החומר לחנות אחרת בשטח ישראל ולא דווקא לדאפר שחנותו בשטחים (ג'נין).

מצבו אז, מבחינת יכולת גביית הפיצוי, במידה וייפסק, היה טוב יותר לו היה מקבל פס"ד נגד ספק של החומר בישראל מאשר ספק של החומר בשטחים, כדאפר. העובדה שייחס את רכישת כל החומר דווקא מדאפר על אף האמור לעיל, מחזקת את מהימנותו.

ד. דאפר גם אישר בתצהיר עדותו הראשית כי נהג למכור גם את החומר לתובע, כמפורט לעיל.

ה. דאפר הודה בחקירתו הנגדית במפורש כי את החומר הוא מכר לתובע, אם כי לא זכר את הכמות המדוייקת (עמ' 173 לפרו').

הוסיף וציין דאפר כי את החומר שמכר לתובע הזמין במיוחד עבורו מחדיג'ה (עמ' 181 לפרו').

15. לנוכח כל הנ"ל, ובמענה לשאלה א', אני קובע כי התובע הוכיח לי שרכש חומר טרבוטרקס מהתובע, בו השתמש לצורך הריסוס שגרם נזק לחלקות.

שאלה ב' - האם התובע הוכיח את כמות החומר שרכש מדאפר, ואת גודל השטח שרוסס?

16. התובע כאמור טוען כי רכש מדאפר 17 קנקנים של 5 ליטר של החומר, בעלות של 3,800 ₪ (סעיפים 3-6 לת/3).

בנדון כאמור התובע מפנה לחיזוק גירסתו לחשבונית נספח א', שכאמור כבר קבעתי שלא ניתן רק מכוחה ו/או מכח ת/5 לקבוע ממצאים החלטיים.

17. לעומתו, דאפר, בחקירתו הנגדית, מכחיש כי מכר כמות כזו לתובע, אלא מעריך כי מכר לתובע לכל היותר 4-5 קנקנים של חומר, כיוון שבמחסן יש לו לפעמים כ- 3-4 קנקנים של החומר בלבד (עמ' 183 לפרו').

18. **אומר כבר עתה כי לא נתתי אמון בעדותו זו של דאפר**, מהטעמים הבאים:

א. היא סותרת את תעודת המשלוח שצירף לתצהיר עדותו הראשית כנספח א' על-פיה רכש מחדיג'ה ביום 23.8.98 40 ליטר של החומר המהווים 8 קנקנים (עדותו של דאפר עמ' 175 לפרו').

הנה כי כן, אנו רואים שיש ברשותו של דאפר במחסן, בהתאם לטענתו הוא, גם כמות גדולה יותר של קנקני חומר, מאשר הסכים להודות.

ב. אם נשים לב, בתעודת המשלוח גם רשום שסופק לו 5X20 ליטר המהווים 100 ליטר, היינו 20 קנקנים. דאפר אמנם הגדיר רישום זה כטעות, ואמר כי כל פעם האחים חדיג'ה טועים (עמ' 175 לפרו'), אולם כאמור לעדותו זו לא האמנתי.

זאת ועוד - לא מן הנמנע כי התובע ביצע הזמנה או הודיע מראש טלפונית לדאפר כי הוא מתכוון לרכוש ממנו 17 קנקני החומר האמור המהווים 85 ליטר (כפי שהעיד כי כך עשה - עמ' 35 לפרו' ש' 13-15), ועל כן היתה הצדקה מצד דאפר להזמין מחדיג'ה 100 ליטר ולא 40 ליטר.

ג. לאמיתו של עניין דאפר בעצמו מודה כי איננו יודע לאשורו מה הכמות שמכר לתובע (עמ' 185 לפרו').

דאפר מציין שם כי "אני לא יודע כמה. כמעט 1,000 אנשים נכנסים גם מישראל וגם מהשטחים, ואני לא יכול לזכור כמה כמות לקח".

הנה כי כן, תחילה דאפר מציין שמכר כ- 3-4 קנקנים לתובע, ובהמשך ציין כי למעשה אינו זוכר. משכך, לא ניתן לסמוך על גירסתו לעניין כמות הקנקנים שנמכרה בפועל לתובע.

19. לעומת דאפר, התובע, בכל הקשור לכמות רכישת הקנקנים מדאפר, היה ברור וחד משמעי בגירסתו כי רכש מדאפר 17 קנקנים, שהתאימו לכ- 323 דונם, ואף פירט את המחיר ששילם בעבור הקנקנים (עמ' 23 לפרו' ש' 30-31, עמ' 25 לפרו' ש' 12-24).

20. **האמנתי לתובע כי רכש מדאפר 17 קנקנים של החומר האמור, בשיעור כולל של 85 ליטר, ולא פחות מכך, מהטעמים הבאים:**

א. עדותו הברורה והחד משמעית בנדון.

ב. גירסתו של התובע בדבר רכישת 17 קנקנים, וריסוס של 323 דונם, גם חוזקה ע"י השמאי מטעמו מר יוסי מירה, שבחקירתו הנגדית ציין כדלקמן:

1. התובע הראה לו בשטח קנקנים רבים (עמ' 14 לפרו' ש' 24), ויש בכך תמיכה מסויימת בגירסת התובע לעניין כמות הקנקנים. היינו - לא מדובר ב-3, 4 קנקנים כגירסת דאפר אלא קנקנים רבים יותר.

2. הוא ראה בעצמו את השטחים שניזוקו (עמ' 15 לפרו' ש' 8), והנחה הסבירה היא כי ראה 323 דונם, אותם אף פירט בחוות דעתו לפי מיקומם (ראה חווה"ד ת/2, עמ' 2-3).

ג. גם השמאי מטעם הנתבעים 1-3, מר אייל שפירא יצא מנקודת הנחה כי מדובר ב-323 דונם, תוך שהוא מפרט את כמות הנזק בכל חלקה וחלקה (ראה סעיף 5.4 ל-13/נ).

אמנם מציין השמאי שפירא כי שטחי הזריעה נמסרו לו ע"י התובע, אולם הנחתנו היא כי אם התובע לא היה מדייק בכמות השטח, היה השמאי מציין זאת בחוות דעתו, שכן ביקר בפועל בשטח כמפורט בסעיפים 1-2 לנ/13.

ד. נימוק נוסף המשכנע כי אכן המדובר ב-17 קנקנים ו-323 דונם, נובע מהעובדה כי כ-17 קנקנים מספיקים לריסוס כ-323 דונם (ראה עדותו של התובע, שלא נסתרה. עמ' 25 לפרו' ש' 12-22). היינו - יש התאמה בין כמות הקנקנים הנטענת שנרכשה, לבין כמות הדונמים שנטען כי רוססו באותם קנקנים.

21. לנוכח כל הנ"ל, ובמענה לשאלה ב', אני קובע כי התובע הוכיח שרכש 17 קנקנים מדאפר, במסגרתם ריסס 323 דונם, כטענתו שהוכחה, ולא נסתרה ע"י מי מהנתבעים.

שאלה ג' - האם דאפר הוכיח כי רכש את קנקני החומר שגרמו לנזק מחדיג'ה?

22. כאמור, מסקנתנו עד כה היתה שהתובע רכש 17 קנקני חומר מדאפר.

דאפר בתצהיר עדותו הראשית מציין כי את קנקני החומר הוא רכש מחדיג'ה (סעיפים 3+10 לנ/33).

23. בחקירתו הנגדית חזר דאפר יותר מפעם אחת על גירסתו כי את החומר נהג לרכוש רק מחדיג'ה (למשל ראה עמ' 181 לפרו').

הדגיש דאפר בעדותו כי לא זכור לו שקנה את החומר מספק אחר, אלא רק מחדיג'ה (עמ' 182 לפרו').

24. להוכחת גירסתו הפנה דאפר לתעודת משלוח מס' 93639, הנחזית להיות של חדיג'ה, מיום 23.8.98, בה נרשם כי נרכשו 40 ליטר של החומר (או שמא 100 ליטר - שכן שני הנתונים מופיעים בתעודת המשלוח נספח א' לנ/33).

25. מן העבר השני העיד מטעם חדיג'ה מר סלים חדיג'ה (להלן: "סלים"), שהגיש תצהיר עדות ראשית מטעמו נ/26.

בתצהירו ציין סלים כי:

א. חדיג'ה רכשה את החומר אך ורק מאגן, שהיה הספק היחידי של החומר האמור בשוק המקומי.

ב. חדיג'ה לא מכרה לדאפר את החומר, ולכן אין לה כל קשר לחומר שמכר דאפר לתובע.

26. בחקירתו הנגדית ציין סלים כדלקמן:

א. הוא אינו שולל כי במהלך שנים עברו חדיג'ה מכר לאביו של דאפר את החומר, אולם הפסיקה לספק לו חומרים כבר במהלך סוף שנת 1997 עקב מצבו הכלכלי הירוד. אם כי יתכן ובמהלך שנת 1998 חדיג'ה מכרה לו מכירות בודדות (עמ' 154 לפרו' ש' 29-31).

ב. בשנים 1998-1999 לא נמכר החומר לדאפר (עמ' 155 לפרו' ש' 1-3).

ג. אם דאפר אומר שהוא קנה מחדיג'ה את החומר בשנת 1998 הוא משקר (עמ' 135 לפרו' ש' 13).

ד. את תעודת המשלוח שצורפה כנספח א' לתצהירו של דאפר הוא מגדיר כתעודת משלוח של חדיג'ה, אם כי השורה התחתונה שהוספה בה, המתייחסת לקניית החומר היא מזוייפת (עמ' 155 לפרו' ש' 18-26).

27. דאפר בחקירתו הנגדית התעקש כי תעודת המשלוח היא אמיתית ולא מזוייפת. לגבי ההדגשות שבתעודות המשלוח המתייחסות לחומר ולתאריך של תעודת המשלוח, הוא הסביר כי מאן דהוא ברשות הפלסטינית הדגיש זאת בעת חקירתו. הוא הקריא לאותו אדם את השורות הרלבנטיות ואותו אדם מטעם הרשות הפלסטינית הדגיש את השורות (עמ' 184 לפרו' ועמ' 187 לפרו').

28. דאפר מציין שתעודת המשלוח המקורית נשארה ברשות הפלסטיניות, ובידיו נותר רק צילום (עמ' 187 לפרו').

29. אין ספק כי צילום תעודת המשלוח שצורפה כנספח לתצהירו של דאפר, מעוררת ספקות רבים. רואים לכאורה כי השורה האחרונה, המתייחסת לרכישת החומר, כמו גם התאריך (23.8.98), לא רק שמודגשים אלא יתכן ואף בוצע בהם שינוי או תוספת.

לא זאת אף זאת - אין התאמה בין כמות הליטרים שנרשמה ברובריקה של "כמות" בתעודת המשלוח (40 ליטר), לבין כמות הליטרים שנרשמה תחת הרובריקה של "פרטים" בתעודת המשלוח (100 ליטר, 5X20).

לגבי ההדגשה דאפר נתן הסבר, כמפורט בסעיף 27 לעיל, **שלא שיכנע אותי**.

עיון מדוקדק בשורה התחתונה שבתעודת המשלוח לא מלמדת על הדגשה אלא לכאורה על רישום חדש ולא מקורי, שבוצע בזמן שונה ולא בעת ובעונה אחת עם רישום תעודת המשלוח. גם ההדגשה של התאריך מלמדת לכאורה, כי אין מדובר רק על הדגשה, אלא גם על שינוי. אמנם ביהמ"ש אינו בגדר מומחה לגרפולוגיה, אולם השינוי או התוספת בולטים לעין.

גם הסברו של דאפר לעניין השוני ברישום הליטרים תמוה. לגירסתו, חדיג'ה טועה תמיד ברישומים (עמ' 175 לפרו').

תמוה מדוע בתעודת משלוח זאת, המכילה התייחסות ל- 7 פריטים (כולל החומר), הטעות נפלה רק ברישום החומר, שגם רישומו מודגש ושונה מהאחרים!

30. משכך הם פני הדברים, לא יכולתי לתת משקל משמעותי, אם בכלל, לתעודת משלוח זו, שהוצגה ע"י דאפר, לצורך הכרעה במחלוקת האם דאפר רכש את הקנקנים מחדיג'ה. **משכך, העדות המרכזית כנגד חדיג'ה היא עדותו של דאפר עצמו, שציין כי רק מהם הוא קנה את החומר.**

31. חדיג'ה היו יכולים לסתור בקלות יחסית את גירסתו של דאפר באופנים הבאים:

א. היות ודאפר טוען כי רכש את קנקני החומר בשנת 1998 (תעודת המשלוח), להציג את כל הנתונים החשבונאיים של קניית ומכירת החומר ו/או מכירת חומרי הדברה לדאפר לשנת 1998, לרבות כרטיס הלקוח שלוש אצלם.

ב. היות ותעודת המשלוח האמורה אכן יצאה תחת ידי חדיג'ה, למעט השורה התחתונה הקשורה לחומר, להראות את החומר החשבונאי הרלבנטי לאותה תעודת משלוח, ממנו ניתן ללמוד כי תעודת המשלוח לא כללה את החומר.

ג. להציג את העתק תעודת המשלוח האמורה שנשארה בידי חדיג'ה.

ד. להציג נתון חשבונאי האם בכלל ביום 23.8.98, תאריך תעודת המשלוח, היה לה במלאי, 40 ליטר חומר או האם נמשכו באותו יום מהמלאי 40 ליטר חומר.

32. האחים חדיג'ה לא נקטו באף אחת מהדרכים הנ"ל, לסתור את גירסתו של דאפר כי רכש את החומר מהם (תוך שהוא מסתמך גם על תעודת המשלוח), תוך שמנמקים זאת כדלקמן:

א. החומר החשבונאי לשנת 1998 הקשור לרכישת חומרי הדברה שונים, לרבות החומר מאגן, אבד (סעיף 10 לנ/26).

ב. הם לא מצאו את העתק תעודת המשלוח על אף בדיקה שהתבצעה (עדותו של סלים עמ' 256 לפרו' ש' 26-27).

ג. חדיג'ה לא בדקה את החשבוניות שהוציאה בגין תעודת המשלוח האמורה, האם היא תואמת את האמור בתעודה שהוצגה ע"י דאפר (עמ' 160 לפרו' ש' 9).

ד. חדיג'ה אף לא ביצעה בדיקות הצלבה כדי לראות האם אכן נמכר החומר נשוא תעודת המשלוח לדאפר ביום 23.8.98, למשל - לא בדקה האם היה לה בכלל במלאי ביום 23.8.98 40 ליטר חומר (עמ' 158 לפרו' ש' 10-17).

ה. לא הוצג כרטיס הלקוח של דאפר, לשלול מכירת החומר בשנת 1998.

33. מחדלים אלה של חדיג'ה לסתירת טענתו של דאפר כי רכש את החומר אותו מכר לתובע מהם, היטו את כף האמון לכיוון גירסתו של דאפר.

אבל לא רק זאת - כפי שנראה בשאלה ה' להלן, כשנעסוק בשאלת זיוף הקנקנים, שוכנעתי כי אותם קנקנים מזויפים שנמכרו לדאפר, וממנו לתובע, בעלי מספר מנת יצור 97018050 (להלן: "מנה 8050"), נצפו גם בחנותה של חדיג'ה בקלנסואה ע"י גורמים נוספים (אותם אפרט להלן), מבלי שחדיג'ה הצליחה להראות כי רכשה מנה כזו מאגן, הגם שאגן היתה הספק היחיד שלה של החומר בשוק המקומי (ראה גירסתו של סלים בסעיף 27(א) לעיל). ההיפך - גם כפי שנראה להלן, אגן הוכיחה כי לא מכרה מנה 8050 לחדיג'ה. מכאן מתקבל חיזוק משמעותי לגירסתו של דאפר כי רכש את הקנקנים האמורים מחדיג'ה. הרי אם חדיג'ה לא רכשה חומר ממנה 8050, מדוע נמצא חומר כזה בחנותה?! ואם נמצא חומר כזה בחנותה, הסבירות קיימת כי היא מכרה אותו גם לדאפר.

34. זאת ועוד - התובעת צירפה את חוו"ד מומחה, רואה חשבון מר אלי זיתוני (נ/11), ממנה עולה כי מכירת קנקני החומר לדאפר אכן לא מופיעה בדו"ח תנועות המלאי שהופק ע"י חדיג'ה. יחד עם זאת, פירט המומחה והוכיח בחוות דעתו כי לא ניתן להסתמך על רישומי מערכת המלאי של חדיג'ה בשל ליקויים שנפלו בהם (כמפורט בחוות דעתו) ובשל העדר

אסמכתאות לתנועות המלאי כמתחייב עפ"י דין. על כן קבע המומחה זיתוני כי אין להסתמך על מערכת המלאי של חדיג'ה כאשר לטענתו אינם משקפים את נתוני המלאי לאמיתו.

אציין כי חקירתו הנגדית של המומחה זיתוני לא סתרה את קביעותיו דלעיל, למרות השגותיו של ב"כ חדיג'ה בסיכומיו.

יחד עם זאת, אציין כי הסתמכותי על חוות דעתו של רואה החשבון זיתוני נעשתה רק לשם חיזוק מסקנותי, שהסתמכו בעיקר על נתונים אחרים כמפורט לעיל.

35. לנוכח כל הנ"ל ובמענה לשאלה ג', אני קובע כי דאפר הצליח להוכיח, ברמה הנדרשת במשפט אזרחי, כי רכש את קנקני החומר שגרם לנזק בחלקות התובע מחדיג'ה.

שאלה ד' - האם חדיג'ה הוכיחה כי רכשה את קנקני החומר מאגן?

36. מסקנתנו עד כה היתה כי 17 קנקני החומר נמכרו ע"י דאפר לתובע, וכי דאפר רכש קנקנים אלה מחדיג'ה. מכאן עולה השאלה, האם חדיג'ה הוכיחה כי רכשה את קנקני החומר שגרמו לנזק בחלקות התובע, מאגן?

37. טרם שנשיב על שאלה זו, נקדים ונציין להלן מספר נתונים עובדתיים נוספים.

38. א. מר יואב איזנברג, עובד אגן, היה האגרונום האזורי באזור החלקות מטעם אגן בעת ארוע הנזק (תצהיר עדותו הראשית נ/10 סעיף 2 + עמ' 61 לפרו' ש' (27-29).

ב. בעקבות תלונתו של התובע נפגש עם התובע בחלקות, והתובע מסר לו קנקן ריק שהיה זרוק בשטח ושנשא תווית של החומר (סעיף 4 לנ/10).

ג. באותו מעמד התובע מילא את הקנקן הריק בתכולה של קנקן אחר שהיה סגור הרמטית, ושנחזה אף הוא להיות קנקן של החומר. על שני הקנקנים הופיע מספר מנה 8050 (כהגדרתה לעיל. סעיף 5 לנ/10).

ד. בדיקה מעבדתית שבוצעה באגן לחומר שהביא, לימדה כי אינו החומר, על אף התוויות שעל הקנקן, אלא הוא חומר אחר שמכיל סימזין (סעיף 7 לנ/10).

39. מר איזנברג נחקר חקירה נגדית על תצהירו (נ/10), שתמציתה כדלקמן:

א. היות והקנקן המלא היה מאותו מספר מנה של הקנקן הריק, לא היתה כל בעיה למלא, לצורך בדיקה, מהקנקן המלא לריק (עמ' 64 לפרו' ש' 22-20).

ב. בשטח הוא ראה עוד קנקנים זרוקים של החומר, אבל הוא לא טרח לקחת אותם, כיוון שלא העלו אז על עדתם את עניין הזיופים (עמ' 64 לפרו' ש' 31-29; עמ' 66 לפרו' ש' 4-1).

הוא בדק בעצמו שאכן כל הקנקנים נשאו תוויות של החומר (עמ' 66 לפרו' ש' 4).

ג. הוא לא טרח לרשום את מספרי המנה של הקנקנים הזרוקים האחרים, שכן יכול להיות שכולם היו עם אותו מספר מנה, אם כי הוא אינו זוכר זאת בוודאות.

יחד עם זאת, הוא מציין שסביר להניח שאם היו מספרי מנה אחרים בקנקנים האחרים, הוא היה רושם זאת (עמ' 65 לפרו' ש' 12-7).

ד. לשאלה האם הוא שאל את התובע האם הוא ריסס דווקא בקנקנים הנ"ל, השיב כי: "אני מניח שכך הוא אמר לי, כי הוא לקח אותי לראות את הקנקנים בתוך השדה" (עמ' 66 לפרו' ש' 10-9).

40. כן נציין את עדותו של מר שמואל שטיינר, חוקר פרטי מטעם אגן, שציין בתצהיר עדותו הראשית נ/20 כי נפגש עם התובע ביום 18.3.99, והוא הציג בפניו 7 קנקני חומר ריקים+2 קנקנים מלאים, כאשר על אחד הקנקנים הופיע מספר מנה 8050.

41. מר שטיינר נחקר חקירה נגדית, אולם העובדה שהוצג לו קנקן חומר ע"י התובע עם מספר מנה 8050 לא נסתר בחקירתו הנגדית.

42. נדגיש ונציין עוד כי מר שטיינר בתצהיר עדותו הראשית, ציין גם כי במסגרת חקירתו, ומשהסתבר כי יש חשש לזיוף מספר מנה 8050 של החומר, שפגע גם במגדלי חימצה אחרים, הוא קנה מבית מסחר בשם י.א.ח. כל-בו לחקלאי ולגינה באזור הדרום, 11 קנקני חומר, כולם עם מספר מנה 8050, וכולם התבררו כמזוייפים, דוגמת הזיוף של קנקני החומר דן (סעיפים 10-14 לנ/20).

מר שטיינר נחקר גם בבנדון חקירה נגדית, אולם גם נתון עובדתי זה לא נסתר.

על כך ציין מר שטיינר כי מסקנתו היא שמנה 8050 היא הבעייתית והיא נשוא הזיוף של קנקני החומר (עמ' 116 לפרו' ש' 30).

43. עוד יצוין כי משנודע לאגן על הזיוף, ניסו חוקרי הפרטיים לערב את משרד החקלאות, ובמסגרת זו עורב עובד היחידה לפיקוח על תנועת מוצרים מהצומח והחי מר אשר יצהרי. יצהרי מציין בתצהיר עדותו הראשית נ/7, כי במהלך שנת 1999 משהתעוררו החשדות לזיוף, הוא נכנס לבית העסק של חדיג'ה בקלנסואה על מנת לבחון שמא יש שם קנקני חומר מזוייף. הוא נכנס לחנות ומצא שם קנקן חומר החשוד כמזוייף עפ"י סימנים שנמסרו לו ע"י אחד מחוקרי אגן. הוא הסתיר את הקנקן הזה מאחורי מוצרים שהיו על המדף.

למחרת היום, שוב הצטרף לחוקרי אגן, והם נסעו שוב לבית העסק של חדיג'ה בקלנסואה. הפעם הוא המתין מחוץ לבית העסק ואחד החוקרים הפרטיים נכנס לחנות וביקש לקנות את קנקן החומר. משיצא החוקר בידיים ריקות הוא עידכן את יצהרי שלא מצא בתוך החנות את הקנקן המזוייף, וכי ע"י המוכרים בחנות נאמר לו שאין ברשותם את החומר לשיווק.

יצהרי מציין כי לאחר מכן נכנס לחנות פעם נוספת, איתר את הקנקן המזוייף ומיקם אותו במקום בולט בחנות. לאחר מכן יצא מהחנות ואחד החוקרים נכנס מספר דקות אחריו אך שוב יצא בידיים ריקות. לטענת אותו חוקר, המוכרים בחדיג'ה סירבו למכור לו את הקנקן בטענה כי הוא נועד לשימוש עצמי (ראה נ/7).

יצוין כבר עתה כי החוקר הפרטי עליו מדבר יצהרי הוא מר לאונרדו לנצ'בסקי, שגם הגיש תצהיר עדות ראשית נ/21, ואישר את דברי יצהרי, תוך שהוא מציין כי אותו קנקן מזויף אותו החביא יצהרי, נשא מספר מנה 8050 (סעיף 30 לנ/21).

44. א. הן לנצ'בסקי והן יצהרי נחקרו חקירה נגדית על האמור.
- ב. יצהרי ציין בחקירתו הנגדית כי הוא זוכר שבזמנו נתנו לו סימן לזהות את הקנקן כמזויף, אך בעת עדותו הוא לא ידע לומר מה הסימן (עמ' 40 לפרו' ש' 15).
יחד עם זאת, הוא זוכר שהסימן לזיוף היה בתווית (עמ' 40 ש' 18).
- ג. הוסיף יצהרי כי סימן הזיוף שמסרו לו היה כזה שלא היה צריך להתאמץ בשביל לראות אותו (עמ' 46 לפרו' ש' 26).
- ד. הוסיף יצהרי בחקירתו כי בא לחנותם של אחים חדיג'ה לא על מנת לבדוק את מקור הזיוף, אלא רק כדי לבדוק האם בחנות יש חומר מזויף (עמ' 42 לפרו' שורות 12-15).
- ה. יצהרי חזר על האמור בתצהיר עדותו כי מצא אצל חדיג'ה את הקנקן המזויף והודיע על כך ללאונרדו לנצ'בסקי (עמ' 44 לפרו' ש' 6-7).
- ו. יצהרי מציין כי הגם שהיתה לו סמכות לתפוס את הקנקן המזויף מכח תפקידו, הוא נמנע מלעשות כן, כיוון שסמך שלנצ'בסקי יוכל לעשות כן (עמ' 42 לפרו' שורות 5-10).
- ז. לנצ'בסקי הוסיף וציין כי יצהרי נמנע מלתפוס את הקנקן, כיוון שבהיותו חקלאי בעצמו, לא רצה לקלקל את יחסיו עם חדיג'ה, כיוון שגם הוא לקוח של בית עסקם (עמ' 145 לפרו' ש' 1-2).

ז. גם החוקר שמואל שטיינר נתן טעם דומה לאי תפיסת המיכל ע"י יצהרי (עמ' 130 לפרו' ש' 8-10), ובחקירתו הנגדית גירסתו זו לא נסתרה.

ח. הוסיף וציין לנצ'בסקי בחקירתו הנגדית כי סימני הזיהוי בחומר מזוייף שנמסרו ליצהרי, היו התוויות וההטבעה של המנה (עמ' 139 לפרו' ש' 1).

45. חוקר אחר כאמור שהיה מעורב בחקירה מטעם אגן הוא שמואל שטיינר, שהגיש תצהיר עדות ראשית מטעמו (נ/20).

גם חוקר זה מאמת בתצהיר עדותו הראשית (סעיפים 23-26) את סדר הדברים והעובדות עליהם העידו יצהרי ולנצ'בסקי, ובחקירתו הנגדית לא נסתרו נתונים עובדתיים אלו.

46. **העולה מכל אלה הוא כדלקמן:**

א. כאמור, בסעיף 35 לעיל, התובע רכש 17 קנקני חומר מדאפר שרכשם מחדיג'ה.

ב. לפחות חלק מהקנקנים, כעדותו של מר איזנברג (המוזכרת לעיל) נשאו מספר מנה 8050.

ג. מנה 8050 היא המנה הבעייתית וכנראה שהיא זו שהודפסה בתוויות קנקני החומר המזוייף, כפי שגם עולה מעדותו של מר שטיינר בסעיף 42 לעיל.

ד. קנקן עם מנה 8050 נצפתה ע"י מר לנצ'בסקי, ואני מאמין כי עדותו **בנדון אמת**, גם בבית עסקה של חדיג'ה (סעיף 43 לעיל).

אציין כי גם האמנתי למר יצהרי, עובד מדינה, כי התאור העובדתי של מה שארע, וכמפורט בסעיף 43 לעיל הוא אמת.

אמנם נכון כי מר יצהרי לא ידע למסור את סימני הזיוף, אולם מר לנצ'בסקי ציין כי את אותו קנקן מזוייף הוא ראה בעיניו והוא נשא את מספר המנה 8050.

כן שוכנעתי כי סימני הזיוף שנמסרו ליצהרי היו קשורים לתווית ולא היה קשה לזהותם (סעיף 44(ח) לעיל).

47. לנוכח העובדה כי החומר בכל 17 הקנקנים שנמכרו ע"י דאפר לתובע, ושמקורם בחדיג'ה, נשאו חומר מזוייף (סימזין במקום טרבوترקס), וחלק גדול מהקנקנים נשא מספר מנה 8050, כמפורט לעיל, שגם נצפתה בקנקן אחד לפחות בבית עסקם של האחים חדיג'ה, אני קובע כי הוכח לי במידת סבירות מספקת במשפט אזרחי, כי כל 17 הקנקנים שנמכרו מהאחים חדיג'ה לדאפר וממנו לתובע, נשאו מספר מנה 8050, שהכילו את החומר המזוייף.

48. מכאן עולה השאלה, אותה הגדרנו כשאלה ד' לעיל, האם חדיג'ה הוכיחה כי רכשה את 17 קנקני החומר, נושאי מספר מנה 8050, מאגן?

ונדגיש - העד מטעם חדיג'ה, סלים, ציין בתצהיר עדותו הראשית (נ/26), כי אגן היתה ספק החומר היחידי של חדיג'ה (סעיף 6 לנ/26). מכאן כי את קנקני החומר הנדון קנתה חדיג'ה לכאורה אך ורק מאגן ולא מכל ספק אחר.

49. הנתבעת טוענת כי הגם שמכרה לחדיג'ה קנקני חומר, הרי קנקני חומר נושאי מספר מנה 8050 לא מכרה מעולם לחדיג'ה.

בנדון מפנה אגן לנ/16, עותק צילומי מדו"ח מכירות החומר לחדיג'ה בתקופה הרלבנטית (מתאריך 1.3.97 ועד תאריך 31.3.99), ממנו עולה כי מנת יצור 8050 של החומר, מעולם לא נמכרה לחדיג'ה.

זאת ועוד - לתצהירו של מר דוד רוזנברג (נ/15) צורף כנספח י"ז העתק מדוח מכירות של מנת יצור 8050 לכלל הלקוחות להם נמכרה המנה, וגם מדו"ח זה עולה כי מנה זו לא נמכרה לחדיג'ה.

על כך גם הצהיר מר רוזנברג בתצהיר עדותו הראשית סעיפים 39-40 (נ/15).

50. מר רוזנברג נחקר חקירה נגדית על האמור, וציין כדלקמן:

א. לגבי נ/16 הסביר כי לאחים חדיג'ה נמכרו מספרי מנות אחרים מן החומר, אך לא מנה 8050 (עמ' 87 לפרו' ש' 20-26).

ב. לגבי נספח י"ז ציין כי הוציא ממחשבי אגן את כל הלקוחות שקיבלו את מספר מנה 8050, וחדיג'ה לא מופיע כמקבל מספר מנה זו (עמ' 89 לפרו' שורות 11-16).

ג. הוסיף וציין כי הסיבה שחדיג'ה לא קיבלו חומר ממנת יצור 8050, הוא מקרי וללא סיבה מיוחדת (עמ' 97 לפרו' ש' 10-11).

51. מר רוזנברג גם שלל טעות באספקה, היינו - מנת יצור 8050 יועדה ללקוח מסויים אך בטעות הגיעה לאחים חדיג'ה, ולכן לא רשומה מספר מנה זו על שם חדיג'ה. ציין מר רוזנברג בעדותו כי לכל לקוח יש את ההזמנה שלו על משטח עם עטיפה מיוחדת, שעליה רשום שם הלקוח. על כן, אי אפשר לטעות באספקה ללקוחות (עמ' 97 לפרו' ש' 4-6).

כן ציין מר רוזנברג כי לא יתכן לומר שהתערבבו קנקני חומר ממספרי מנות שונים, שכן כל מנה מונחת על משטח נפרד (עמ' 96 לפרו' ש' 24-25).

52. העולה מכל הנ"ל כי לכאורה אגן הוכיחה, במידה מספקת במשפט אזרחי, כי לא סיפקה לחדיג'ה קנקני חומר בעלי מספר מנה 8050, וכי הסיכוי כי תקרה טעות בנדון (אספקת קנקני חומר נושאי מספר מנה 8050, הגם שבאגן זה לא נרשם או נרשם במספר מנה אחר) הוא קטן.

53. **על כן, השאלה כעת היא האם חדיג'ה הוכיחה, ולמעשה סתרה את גירסת אגן, כי קנקני החומר שמכרו לדאפר נושאי מספר מנה 8050, נרכשו ע"י חדיג'ה מאגן.**

54. העד היחיד מטעם חדיג'ה היה כאמור מר סלים חדיג'ה. סלים טען בתצהירו כי כל קנקני החומר, לרבות אלה שנמכרו לדאפר, נרכשו מאגן.

הוא צירף כנספח א' את חשבונות הרכישה של קנקני החומר מאגן, מיום 1.1.96 ועד ליום 1.3.99.

נציין כי חשבוניות אלה תואמות דווקא את נ/16, המוזכר לעיל, באופן שיש בו לכאורה לחזק את דיוקי הנתונים שמסרה אגן.

55. כן ציין סלים בתצהיר עדותו הראשית כי אין בידי חדיג'ה, וחרף חיפושים שעשו, קלסר המכיל חשבוניות רכישת חומרים שונים מאגן בקשר עם חלק משנת 1998 (ס' 10 לנ/26).

56. כפי שכבר ציינו בסעיף 32 לעיל, חדיג'ה לא נקטו באף אחת מהדרכים המצויינות שם לסתור את גירסתו של דאפר כי לא רכש את החומר מהם. **משכך, לא נותר לנו אלא לקבוע כי גם במערכת היחסים מול אגן, לא הצליחה חדיג'ה לסתור את הנתונים הברורים של אגן, על-פיהם הם לא מכרו לה את קנקני החומר נושאי מספר מנה 8050.**

57. בסיכומיה ניסתה חדיג'ה לתת הסברים שונים מדוע בכל אופן מקורם של הקנקנים נושאי מספר מנה 8050 באגן, אולם הכל בגדר תאוריה לא מוכחת, כפי שאף ציינה, בצדק, אגן, בסיכומי התשובה מטעמה.

זאת ועוד - אגן פנתה מספר פעמים לחדיג'ה, על מנת לקבל לידיה את כל רישומי רכישות החומר שנרכשו ממנה ו/או מכל ספק אחר (נ/32), אולם כפי שציינה אגן בסיכומיה לא השכילה חדיג'ה להרים את הכפפה ולהוכיח כי רכשה את קנקני החומר נושאי מנה 8050 מאגן.

58. **לנוכח כל הנ"ל, ובמענה לשאלה ד', לא נותר לי אלא לקבוע כי חדיג'ה לא הוכיחה כי רכשה את קנקני החומר שמכרה לדאפר מאגן, אלא ההיפך - אגן הוכיחה שקנקני חומר נושאי מספר מנה 8050 היא לא מכרה לחדיג'ה אף פעם.** מכאן גם הוכיחה אגן, במידה מספקת במשפט אזרחי, כי לא מכרה לחדיג'ה את קנקני החומר שמכרה לדאפר.

59. מסקנתי, כפי שנראה להלן במענה לשאלה ה', מחזקים את מסקנתי כי לא היתה זו אגן שמכרה את הקנקנים (שנמכרו לדאפר וממנו לתובע) לחדיג'ה, ולמעשה גם לא ייצרה ו/או שיווקה את קנקני החומר האמורים בכלל.

מסקנתי בשאלה ה' להלן גם סותרת מיניה וביה שתי אפשרויות אותן העלה ב"כ חדיג'ה בסיכומיו, והן:

א. כי קנקני החומר הגיעו לידי חדיג'ה מגורם אחר, ויתכן אף שע"י החזרת חומר ע"י לקוח, אך מקורו באגן.

ב. כי יתכן וקנקני החומר נושאים מספר מנה 8050 ספקו לחדיג'ה בטעות ע"י אגן.

אמנם בדבריי לעיל כבר דחיתי טענות אלה של חדיג'ה כלא מבוססות, אולם כפי שנראה להלן, מסקנתי בשאלה ה' תהיה כי הוכח לי שמדובר בקנקני חומר מזוייפים, שבכל מקרה לא יצאו, ולא היו יכולים לצאת, מבית היוצר של אגן.

שאלה ה' - האם קנקני החומר יוצרו או שווקו ע"י אגן:

60. במסגרת שאלה ה' נבחן את טענת זיוף הקנקנים שנטענה ע"י אגן.

כאמור, אגן טענה כי קנקני החומר שנמכרו לתובע, לא יוצרו או שווקה על ידה, ולמעשה מדובר בקנקני חומר מזוייפים.

61. ניתן לסכם את נקודות הזיוף בקנקני החומר שרכש התובע מדאפר, אליבא דאגן, באופן הבא:

א. תווית קנקני החומר מזוייפת, באופן שהיא שונה הן בצורה והן בתוכן מקנקני חומר מקוריים.

ב. מספר המנה על קנקן אמיתי מוטבע, בעוד שמספר המנה על קנקני החומר המזוייפים הוא מודפס.

ג. מועד יצורם של הקנקנים המזוייפים מאוחר למועד בו נחזו הקנקנים להתמלא בחומר הטרבוטרקס.

62. במילים אחרות, אגן שוללת מכל וכל כי מדובר בטעות במילוי קנקנים שיצאו ממפעלה (מילוי סימזין במקום טרבوترקס), אלא טוענת כי הקנקנים עצמם שרכש התובע כאמור אינם מבית היוצר שלה, וזיזופם מוכח בעליל.

63. להלן נבחן האם הוכיחה אגן טענותיה אלה על שלושת מרכיביה, כמפורט בסעיף 61 לעיל.

64. תווית מזוייפת

א. טוענת אגן כי התווית שהודבקה בקנקנים שרכש התובע היא מזוייפת.

ב. לביהמ"ש הוגשה ע"י אגן תעודת עובד ציבור (נ/22), של הגב' רינה אשכנזי ממשרד החקלאות, השרותים להגנת הצומח, אליה צורפה תווית תכשיר טרבوترקס שאושרה לשימוש והדבקה על קנקני התכשיר, ושהיתה בתוקף בינואר 1997.

ג. מר אנדרו רזניק, עובד אגן, ששימש בתקופה הרלבנטית לתובענה זו כמזכיר המחלקה החקלאית באגן, ציין בתצהיר עדותו הראשית (נ/18) כי טיפל בין היתר בהסדרת התוויות המודבקות על תכשירי ההדברה המיוצרים או המשווקים ע"י אגן.

מר רזניק צירף לתצהירו את התוויות המוטבעות על קנקני החומר המקוריים מלפנים ומאחור, כנספחים א1, א2.

יצוין כי התווית שצורפה כנספח א' לתעודת עובד הציבור האמורה, זהה לתוויות שצירף מר רזניק לתצהירו.

ד. מר דוד רוזנברג, מנהל המחלקה החקלאית באגן במועדים הרלבנטים לנו, ציין בתצהיר עדותו הראשית כי התווית המקורית שונה מהתווית המזוייפת בנתונים הבאים:

1. התווית המקורית שונה בצבעה וברקעה מהתווית המזוייפת.

2. ישנן שגיאות כתבי בתווית המזוייפת, בה נרשמה המילה "רופה" במקום "רופא" שבתווית המקורית.

כן נרשמו בתווית המזוייפת המילים "חמיצה" ו"הגידיל" במקום המילים "חמיצה" ו- "הגידול" הרשומות בתווית המקורית.

כן נרשמה המילה "שתלים" בתווית המזוייפת במקום "שתלים" שבתווית המקורית.

בתצהירו נ/15 ציין מר רוזנברג מספר טעויות כתיב נוספות בתווית המזוייפת לעומת המקורית.

3. בתווית המזוייפת פינות המדבקה ישרות ואילו בתווית המקורית פינות המדבקה מעוגלות.

ה. מר רוזנברג צירף לתצהירו כנספחים 1ז ו- 2ז, את התווית המקורית והמזוייפת, בהתאמה.

ו. לביהמ"ש הוגשו 6 קנקני חומר כראייה.

4 קנקנים ע"י התובע, לפי מיספור כדלקמן:

קנקן מספר 1 סגור ואטום, אותו רכש התובע מחנות עמיר בעפולה בחודש אפריל 1999 (עמ' 22 לפרו' ש' 8).

קנקן מספר 2 סגור ואטום, אותו רכש התובע מחנות בלפוריה ביום 18.12.05 (עמ' 22 לפרו' ש' 8-9).

קנקן מספר 3 סגור ואטום, אותו רכש התובע מדאפר באותו מועד עת רכש את כל הקנקנים האחרים (עמ' 22 לפרו' ש' 9).

קנקן מספר 4, ריק, אותו רכש התובע בגבולות חודש נובמבר 2005 מחנות בלפוריה והשתמש בו.

שני קנקנים הוגשו ע"י אגן לפי מיספור כדלקמן:

קנקן מספר 5 ריק, אותו לקח מר אייזנברג, נציג אגן מהשטח של התובע, והוא אחד מן הקנקנים שרכש התובע מדאפר (עמ' 60 לפרו' ש' 26).

קנקן מספר 6, עם חומר בתוכו, שימש כקנקן בו אגן שמה חומר לביקורת טיב מתוך דוד שייצר את מנה 8050 (עמ' 76 לפרו' ש' 1-13).

ז. **בזמן רישום פסק-דין זה ביהמ"ש פרס את כל 6 הקנקנים בשורה, כאשר רשם בפניו כי הטענה היא שקנקנים מספר 3 ו- 5 הם קנקנים מזוייפים, והמסקנות יפורטו להלן.**

ח. לגבי רקען של התוויות, זה אינו מלמד בהכרח על זיוף, שכן גם בארבעת הקנקנים הנטענים להיות מקוריים, מצאתי שוני ברקע.

יחד עם זאת, לגבי צורת התווית, והכוונה לקצוותיה, הרי יש הבדל בין שני הקנקנים הנטענים כמזוייפים לבין ארבעת הקנקנים האחרים. בשני הקנקנים שמספרם 3 ו- 5, הנטען כי הם מזוייפים, קצוות התווית הן ישרות, בעוד אשר בארבעת הקנקנים האחרים קצוות התווית מעוגלות. לכאורה שוני זה בצורה מלמד על כי תוויות אלה, שנושאות את מספר מנה 8050, אינן מבית היוצר של אגן אלא מזוייפות, שהרי קנקן מספר 6 שהוא קנקן הבדיקה של מנה 8050, הוא גם בעל תווית מעוגלת ולא ישרה.

ט. ביהמ"ש גם ראה שישנן טעויות כתיב בשני הקנקנים שנטען כי הם מזוייפים, שאינם מופיעים בארבעת הקנקנים הנטענים להיות מקוריים.

כל טעויות הכתיב המופיעות בסעיף 19 לתצהירו של מר רוזנברג (נ/15) מופיעות אך ורק בשני הקנקנים הנטענים להיות מזוייפים אך לא מופיעות בארבעת הקנקנים הנטענים להיות מקוריים, ושאינן מחלוקת שיצאו מבית היוצר של אגן. בכך לכאורה יש תמיכה בטענת אגן כי שני הקנקנים, מספרים 3 ו- 5 לא יצאו מבית מפעלה.

י. המומחה מטעם התובע, מר עודד יפה, שחוות דעתו הוגשה כת/6, ציין כי גם בקנקנים המקוריים יש טעויות כתיב, למשל: "מנון" במקום "מינון".

בחנתי את מה שציין מר יפה, אבל לא שוכנעתי. הטעויות עליהן הצביע המומחה יפה, לא היו משמעותיות, ובכל מקרה הופיעו הן בקנקנים המקוריים והן בקנקנים המזוייפים. לשון אחרת - מי שזיף, העתיק גם את הטעויות.

זאת ועוד - תוויות הקנקנים הנטענים להיות מקוריים תואמים את התווית שצורפה כנספח א' לת/22 (תעודת עובד ציבור) בעוד אשר הקנקנים מס' 3 ו- 5 אינם תואמים את התווית שבת/22.

יא. משכך, ניתן לומר כי צודקת אגן כשטוענת, והדבר הוכח לי במידה מספקת אפילו לטענת הזיוף, כי תוויות הקנקנים המקוריים שונות מתוויות הקנקנים הנטענים למזוייפים (קנקנים מס' 3 ו- 5).

65. מספר מנה מוטבע

א. טוענת כאמור אגן כי מספר המנה על קנקן אמיתי הוא מוטבע ולא מודפס, או (בשנים האחרונות) מתבצע באמצעות הזרקת דיו על הקנקן (ראה עדותה של הגב' מילנה סמבן מטעם אגן, עמ' 77 לפרו' ש' 2-1), אך בוודאי שאיננו מודפס דוגמת הקיים על שני המיכלים הנטען כי הם מזוייפים.

ב. נפנה בנדון לתצהירו של מר רוזנברג מטעם אגן, נ/15, סעיף 18.

ג. ביהמ"ש בעצמו מישש את מספר המנה בקנקנים מספר 5 ו-6, והבחין כי בקנקן 6 המספרים אכן מוטבעים ומבולטים, ואילו בקנקן 5 אין שום הבלטה אלא מדובר בתווית חלקה (עמ' 76 לפרו' ש' 22-20).

ד. מעניין כי שני הקנקנים הנטען כי הם מזוייפים, מספרים 3 ו-5, מספרי המנה כאמור הם חלקים ואילו ביתר הקנקנים מספרי המנה הם כדלקמן:

קנקן מספר 1: שנרכש כ- 3 חודשים לאחר הרכישה של הקנקנים מדאפר, מספר המנה מוטבע, אם כי לא מצוי במקומו אלא במקום אחר על התווית. אולם, מוטבע.

קנקן מספר 2: שנרכש בתקופה האחרונה (ראה סעיף 66(ו) לעיל), מספר המנה התבצע באמצעות הזרקת דיו.

קנקן מספר 4: שנרכש בתקופה האחרונה (ראה סעיף 66(ו) לעיל), מספר המנה התבצע באמצעות הזרקת דיו.

קנקן מספר 6: המהווה את קנקן הביקורת למנה 8050 מטעם אגן, מספר המנה מוטבע.

ה. הנה כי כן עיננו רואות כי רק בשני הקנקנים הנטענים להיות מזוייפים, מספר המנה מודפס ולא מוטבע או מוזרק בדיו. רואים שינוי בולט בכך מהקנקנים שיצאו מבית היצר של אגן. בכך תמיכה נוספת לטענת אגן כי קנקנים אלה לא יוצרו ו/או שווקו על ידה.

66. תאריך יצור הקנקנים

א. מנת היצור 97018050, מלמדת כי מדובר על מנת יצור 8050 שיוצרה בחודש ינואר 1997 (סעיף 8 לנ/15). מנתונים אלה מורכב מספר המנה.

ב. המשמעות של כך היא, כי מנה זו תשווק בתוך קנקנים שיוצרו לפני תאריך יצורה בחודש ינואר 1997.

ג. תאריך יצורם של קנקני החומר מופיע בתחתית הקנקן (סעיף 20 לנ/15).

ד. הקנקנים שנטען כי הם מזוייפים, יוצרו, כנקוב בתחתיתם, במועדים הבאים:

קנקן מספר 3 בחודש אוגוסט 1998.

קנקן מספר 5 בחודש אוגוסט 1998.

לעומת זאת, קנקן מספר 6, המהווה קנקן מקורי ומשמש כקנקן הביקורת של מנה 8050, נושא תאריך יצור של נובמבר 1996.

ה. עובדה זו מלמדת כי החומר שמולא בקנקנים מספר 3 ו-5 אינו חומר שנלקח מתוך מנת יצור 8050 האמיתית או המקורית, שיוצרה בחודש ינואר 1997, לפני יצור קנקנים מס' 3 ו-5 (חודש 8/98).

1. נתון זה מלמד בדרגת סבירות גבוהה ביותר כי קנקנים מספר 3 ו-5, וכמוהם כל יתר הקנקנים שנרכשו מדאפר, לא יצאו מבית היוצר של אגן.

67. הצדדים האריכו בחקירות עדים בנושא הזיוף, אולם לטעמי מה שציינתי לעיל כששת הקנקנים מולי, די בו בכדי לקבוע, ששוכנעתי ברמת סבירות גבוהה, שקנקנים מספר 3 ו-5 וכמוהם כל יתר הקנקנים שרכש התובע מדאפר ונשאו את מנה 8050, לא יוצרו ו/או שווקו ע"י אגן אלא זוייפו ע"י יד אלמונית.

אמנם הצדדים העלו טענה נוספת כנגד אגן, והיא עניין הכדאיות הכלכלית בזיוף קנקני החומר באמצעות סימזין, שהינו חומר הדברה שאיננו זול, כאשר היו יכולים למלא את הקנקנים במים או עם סבון וכד'. זאת ועוד - מים עם סבון לא היו גורמים לנזק לגידולים, ויתכן ומעשה הזיוף לא היה מתגלה או היה מתגלה בשלב הרבה יותר מאוחר. על כן, כך טוענים הצדדים כנגד אגן, הגיוני יותר להניח כי אין מדובר במעשה זיוף אלא במילוי הקנקנים בטעות ע"י אגן.

לא שוכנעתי מטענה זו, מהטעמים הבאים:

א. הוכח לי ע"י אגן כי עלות הטרבוטרקס גבוהה פי למעלה מ-3 מעלות הסימזין, באשר הסימזין נמכר למגדל בעלות של 18 ₪ לליטר, בעוד אשר הטרבוטרקס נמכר למגדל בעלות של מעל 50 ₪ לליטר (ראה סעיפים 41-42 לתצהירו של הזנברג נ/15, נספח י"ח לתצהירו וחקירתו הנגדית בעמ' 94 לפרו' ש' 8-11).

משכך, קיים גם הגיון כלכלי ומסחרי מאחורי פעולת הזיוף האמורה.

ב. קנקני החומר אמורים ברגיל להימכר למגדלים מקצועיים. חזקה על כאלה שיידעו להבחין בין חומר הדברה של ממש (בין אם מדובר בטרבוטרקס ובין אם מדובר בסימזין) לבין מים עם סבון שיוצגו כחומר הדברה.

ג. הטרבוטרקס והסימזין הם חומרים דומים, ולא קל להבחין ביניהם. לכן יש הגיון בזיוף הטרבוטרקס באמצעות הסימזין.

התובע בעצמו העיד כי קשה להבחין בין הסימזין לטרבוטרקס, שכן מדובר בחומרים דומים. בלשונו של התובע: "... החומר והסימזין אי אפשר להבדיל ביניהם, זה חומר

אחיד כמעט, זה לבן כמו סיד שני החומרים, אחד זהה לשני ב- 100%... " (עמ' 35 לפרו' ש' 24-26).

כן ראה עדותו של מר רזנברג כי לטרבוטרקס ולסימזין מרקם, מראה וריח דומים (עמ' 94 לפרו' ש' 10).

ד. הגיון נוסף בזיוף הטרבוטרקס באמצעות הסימזין נעוץ בעובדה שהמשקל הסגולי של שני החומרים הנ"ל דומה. לכן משקל קנקן של 5 ליטר של הטרבוטרקס יהיה זהה למשקל קנקן 5 ליטר של סימזין, באופן שיקשה על הזיוף (ראה עדותו של רזנברג, עמ' 105 לפרו' ש' 18-19; כן ראה תצהיר עדותו הראשית של התובע, סעיף 32).

68. משכך, אני קובע, במענה לשאלה ה', כי אגן הוכיחה לי שהקנקנים שנמכרו ע"י דאפר לתובע, ושנרכשו ע"י דאפר מחדיג'ה, לא יוצרו ו/או שווקו על ידה.

שאלה ו' - אחריותם של הנתבעים או מי מהם

69. לנוכח מסקנותינו עד כה, נבחן את אחריותם של הנתבעים או מי מהם, לנזקי התובע.

70. אין אחריות לנתבעת 1 - אגן.

א. כאמור, מסקנתנו עד כה היתה שאגן לא יצרה ו/או שיווקה את הקנקנים שנמכרו לתובע. על אף זאת טוען התובע כי יש להטיל על אגן אחריות לנזקי התובע, מהטעמים הבאים (ציטוט מתוך סעיפים 40, 41 לסיכומי התשובה מטעם התובע):

"40. על אגן, בהיותה יצרנית ומשווקת של חומרי הדברה מסוכנים, מוטלת חובה מושגית וקונקרטיית לנקוט באמצעי זהירות מיוחדים, קפדניים ודווקניים, הדרושים כדי למנוע את התרחשות הנזק נשוא התובענה. היה באפשרות אגן לנקוט באמצעים כאלה - הן באמצעות פרסום אזהרות והן באמצעות התקנה מוקדמת של מתקן המונע זיזים - כפי שעשתה אגן במועד מאוחר יותר, לאחר התרחשות הנזק.

41. אגן לא עמדה בחובת הזהירות הזו... הן כיוון שלא הבדילה בצורתם החיצונית של קנקני חומרי ההדברה השונים, הן כיוון שלא התקינה מערכת נגד זיוף קנקניה, והן כיוון שלא הזהירה את הציבור מפני זיוף קנקני הטרבוטרקס, גם לאחר שחשדה כי זיוף כזה מתבצע בשוק".

ב. יצוין כי הוכח לי ע"י אגן, כפי שאפרט להלן, כי מקרה הזיוף הנדון של החומר הוא הראשון שארע למוצריה, לרבות זיוף קנקני החומר, ורק בעקבות תלונת התובע נודע לה על כך לראשונה.

כן הוכח לי ע"י אגן, שמרגע שנודע לה על אפשרות הזיוף הנדונה פעלה בנמרצות למונעה ולהזהיר את הציבור מפני זיוף זה.

ג. באשר לידיעתה לראשונה של אגן על הזיוף מתלונת התובע, נפנה לתצהיר עדותו של מר דוד רוזנברג, מנהל המחלקה החקלאית באגן (נ/15), המציין בסעיף 23 לתצהירו כי "לאגן לא היתה כל ידיעה כי גורם פלילי כלשהו מזייף את תווית הטרבוטרקס ומוכר חומרים אחרים וזולים יותר בקנקנים עליהם מודבקת תווית מזוייפת, והחשדות החלו להתערר רק לאחר תלונתו של התובע והבדיקות שנעשו בעקבותיהן".

מר רוזנברג אף פירט בתצהירו (נ/15 סעיפים 28-33) ובחקירתו הנגדית (עמ' 95 לפרו' ש' 1-15; עמ' 105 לפרו' ש' 29-31; עמ' 106 לפרו' ש' 1-2) את כל סדר פעולותיה של אגן מרגע שנודע לה על אפשרות הזיוף כדלקמן:

1. שליחת החומר שנלקח מהתובע לבדיקות מעבדה, שתוצאותיהן לימדו כי החומר שעשה בו התובע שימוש איננו טרבוטרקס אלא סימזין.

2. עדכון התובע באופן מיידי אודות תוצאות הבדיקות הן טלפונית והן בכתב (ראה גם נספח ט' לנ/15).

3. הפעלת חוקרים פרטיים למציאת מקורות הזיוף (ראה ס' 29-34 לנ/15).

4. הגשת תלונה במשטרה אודות הזיוף האמור (נספח י' לנ/15).

ד. הוסיף וציין מר רזנברג בתצהירו כי תחילה סברו באגן כי מקרהו של התובע הוא נקודתי בלבד, המאפיין אך ורק את התובע שרכש את קנקני החומר משטחי הרשות הפלסטינית (מדאפר שחנותו בג'נין). אולם, משהתקבלו תלונות נוספות ממגדלים אחרים באזורים גאוגרפיים שונים בארץ, בהן טענות לנזקים שנגרמו לגידולים כתוצאה משימוש בחומר הנחזה לטרבוטרקס ממנת יצור 8050, הבינה אגן כי מדובר בתופעה רחבת היקף של זיוף.

עם הבנה זו פעלה אגן בשתי דרכים נוספות למנוע את המשך הזיוף והזהרת הציבור, כדלקמן:

1. אגן עידכנה את מחלקת השרותים להגנת הצומח במשרד החקלאות, בכל הקשור לזיוף החומר. היא אף היתה בקשר רציף עם אנשי המחלקה. בשלב זה אף עורבה בחקירה שהתבצעה ע"י אגן, מחלקת הפיקוח של משרד החקלאות. לפעולת החקירה של אחד מנציגיה (יצהרי) התייחסו לעיל.

(בנדון ראה נספח י"א לנ/15).

2. אגן פירסמה אזהרה אודות תכשירי ההדברה המזוייפים בעיתונות החקלאית, והזהירה את המגדלים מפני שימוש בהם (ראה נספח י"ב ל-15/15).

ה. אודות העובדה כי לא היה ידוע לאגן על תופעת זיופי החומר ו/או כל חומר הדברה אחר, וכי מקרהו של התובע היווה את הידיעה הראשונה לתופעת הזיוף האמורה, העידו גם נציגים אחרים מטעם אגן:

1. העד מר יואב אייזנברג (עמ' 62 לפרו' ש' 18-19; עמ' 63 לפרו' ש' 1-3; עמ' 64 לפרו' ש' 30-31).

2. העדה הגב' מילנה סמבן (עמ' 79 לפרו' ש' 4-1).

ו. לנוכח כל העדויות הנ"ל, שלא נסתרו, שוכנעתי כדלקמן:

1. אגן לא ידעה ולא היתה צריכה לדעת (כי לא היתה סיבה לכך) אודות זיופי החומר ו/או כל חומר הדברה אחר, עד למקרה הנדון של התובע.

2. משנודע לאגן לראשונה על תופעת הזיוף, פעלה בנמרצות למונעו ולהזהיר הציבור ממנו (פעולותיה בנדון פורטו לעיל).

ז. משכך הם פני הדברים, אין כל ממש בטענת התובע כנגד אגן, המפורטת בסעיף 40 לסיכומי התשובה מטעמו, והמצויינת בסעיף 70(א) לעיל.

ח. התובע מעלה טענה נוספת כנגד אגן, כמפורט בסעיף 41 לסיכומי התשובה מטעמו, כמפורט בסעיף 70(א) לעיל, והיא כי אגן הפרה את חובת הזהירות המוטלת עליה בכך שלא הבדילה בצורתם החיצונית של קנקני חומרי ההדברה השונים. טענה זו יש לדחות משני טעמים כדלקמן:

1. אין כל הוראה בדין המטילה על אגן את החובה להבדיל בין קנקני חומרי ההדברה השונים.

2. גם קנקן הדברה שונה, לא היה בהכרח מונע את פעולת הזיוף, שכן גם הקנקן השונה ניתן לזיוף.

ט. לאור כל האמור לעיל אני קובע כי אגן לא ביצעה כלפי התובע את עוולת הרשלנות ו/או הפרת חובה חקוקה, ודין התביעה כנגדה להידחות.

- א. התובע תבע בכתב התביעה את אגרופילד כחליפתה של חדיג'ה (ראה סעיף 3(ב) + 4(ג) לעיל).
- ב. אגרופילד בכתב הגנתה דוחה טענה זו, ומציינת כי במועדים הרלבנטים למכירת קנקני החומר כלל לא היתה חברה פעילה, ולכן דין התביעה כנגדה להידחות.
- ג. בחקירתו הנגדית מחזק מר רוזנברג מטעם אגן את טענותיה של אגרופילד, כשהעיד שאגן לא מכרה לאגרופילד במועדים הרלבנטים לתובענה זו סחורה כלשהי, שכן לא היתה קיימת באותה עת אלא רק לאחר מכן כשחדיג'ה הפסיקה את פעילותה (עמ' 95 לפרו' ש' 16-21).
- ונדגיש - מר רוזנברג לא מציין כי אגרופילד היתה חליפתה של חדיג'ה אלא רק כי רכשה חומרים מאגן כשחדיג'ה הפסיקה לעשות זאת.
- ד. יצוין כי מעבר לטענה בעלמא כנגד אגרופילד, לא הוכיח התובע כלל ועיקר את טענתו כי אגרופילד היוותה חברה חליפה לחדיג'ה.
- התובע לא פירט מיהם בעלי המניות בחדיג'ה ו/או מי מנהליה, אותו כנ"ל לגבי אגרופילד, ואף לא פירט על בסיס אלה נתונים קבע כי אגרופילד היא החברה שהחליפה את חדיג'ה.
- יותר מזה - גם בסיכומיו התובע לא מתייחס כל התייחסות שהיא לחברת אגרופילד, בין כשלעצמה ובין כחליפתה של חדיג'ה, תוך היווצרות הרושם כי זנח את טענותיו כנגד אגרופילד.
- ה. זאת ועוד - בנוסף גם נציין כי סלים בתצהירו (נ/26) ציין כי אגרופילד הוקמה רק בחודש אפריל 1999, לאחר רכישת הקנקנים נשוא התובענה, ומשכך לא צריכה להיות מעורבות כלל ועיקר בתובענה זו (ראה נספח ד').

1. בנדון נציין כי התובע בחר שלא לתבוע את בעלי המניות של חדיג'ה ו/או אגרופילד בעילות מתאימות מכח חוק החברות ו/או פקודת הנזיקין.

2. משכך, אני דוחה את התביעה נגד אגרופילד, בהעדר הוכחה מצד התובעת.

72. אחריותם של חדיג'ה ודאפר לנזקי התובע

א. למעשה, מי שמכר את קנקני החומר המזוייף לתובע היה דאפר, אשר הוכיח כי רכש את קנקני החומר (המזוייף) מחדיג'ה.

ב. נחה דעתי כי במקרה הנדון יש להטיל על חדיג'ה חלק גדול מהאחריות ועל דאפר את החלק הנוותר.

חלוקת אחריות סבירה בנדון לטעמי היא כדלקמן:

חדיג'ה - 80%

דאפר - 20%

ג. אתחיל דווקא בקביעת שיעור האחריות של דאפר:

1. יש אפשרות סבירה כי דאפר לא ידע כי החומר שרכש מחדיג'ה הוא מזוייף. ציין דאפר בעדותו כי אין זו הפעם הראשונה שהוא רכש את קנקני החומר מחדיג'ה, שכן חדיג'ה מוכר הכי בזול (עמ' 187 לפרו'). כמו כן, הוסיף דאפר וציין כי הוא רכש קנקני חומר סגור ואטום, ולא ידע כי מדובר בחומר מזוייף (עמ' 177 לפרו').

2. יחד עם זאת, על דאפר נטל הראייה והשכנוע כי לא היה יכול לדעת כי מדובר בקנקני חומר מזוייף.

3. כיצד היה יכול דאפר להוכיח כי לא היה יכול לדעת אודות החומר המזוייף?
בכך שהיה מוכיח כי קנה אותו מחדילה במחיר סביר, כפי שרכש במהלך
כל השנים, ולא במחיר זול במיוחד. שהרי - אם קנה את קנקני החומר,
שמכר לתובע, במחיר נמוך מהרגיל, כי אז הסבירות היא **שהיה צריך**
לדעת שמדובר בקנקני חומר מזוייף.

4. דאפר לא הוכיח מה המחיר ששילם בעבור קנקני החומר שרכש מחדילה,
ואותם מכר לתובע.

הוא נשאל על כך בחקירתו הנגדית והשיב כי אינו זוכר מה הסכום ששילם
עבור החומר (עמ' 177 לפרו').

גם תעודת המשלוח שצירף לנספח א' לתצהירו, איננה מציינת את מחיר
קנקני החומר שרכש, הגם שרובריקת המחיר מופיעה בתעודה זו.

5. משכך הם פני הדברים יש לומר שדאפר לא הוכיח ולא הרים את נטל
השכנוע, כי רכש את החומר במחיר סביר או באותו ערך מחיר אותו רכש
בעבר. היינו - דאפר לא סתר את ההנחה כי היה עליו לדעת שמשאו לא
כשר או מזוייף קיים בקנקני החומר האמורים.

6. **אי הוכחה זו, בנסיבות המקרה דנן, ויחסית לאחריותה של חדיג'ה אותה**
אפרט להלן, שקולה לטעמי ל- 20% אחריות לנזקי התובע.

ד. **קביעת שיעור האחריות של חדיג'ה**

1. מהאמור לעיל אודות דאפר, ניתן ללמוד כי דעתי היא שהאחריות שיש
להטיל על חדיג'ה לנזקי התובע היא בשיעור של 80%.

2. כאמור לעיל הוכח כי קנקני החומר שנמכרו לתובע, ושמקורם בבית
המסחר של חדיג'ה, נשאו מספר מנת יצור 8050, **שלא נמכרה מעולם ע"י**
אגן לחדיג'ה.

3. חדיג'ה היתה חברה ותיקה וגדולה לממכר חומרי הדברה, באופן שניתן לומר במידה ראויה של סבירות כי ידעה את המשמעות של מספר מנת יצור 8050 וגם ידעה ו/או צריכה היתה לדעת שמנה כזו לא נמכרה לה מעולם.

4. חדיג'ה לא הוכיחה מה מקורם של קנקני חומר זה שמכרה לדאפר (וממנו לתובע) ואף ניסתה להתנער מקנקני חומר זה ככל יכולתה (אך כאמור לעיל, נכשלה בכך).

5. בנסיבות אלה, לא נותר לי אלא לקבוע כי אגן ידעה ו/או היתה צריכה לדעת כי קנקני החומר שמכרה לדאפר וממנו לתובע, אינם תקינים ו/או מזוייפים, שהרי אין מקורם מאגן, ולא היתה סיבה לדאפר לרכוש קנקני חומר זה מספק אחר שאיננו אגן, משתי סיבות עיקריות:

א. חדיג'ה, באמצעות סלים, כמפורט לעיל, הצהירה ברורות כי אגן היה ספק החומר היחידי שלה באותה תקופה.

ב. אין סיבה כי חדיג'ה תרכוש מצד ג' חומר אותו יכולה לרכוש זול יותר מהיצרן או המשווק אשר הוא אגן.

6. משרכשה חדיג'ה את החומר מצד ג' אנונימי כלשהו, ההנחה הסבירה היא כי שילמה בעבורו סכום כסף פחות מזה שהיתה משלמת לו רכשה את אותם קנקני חומר מאגן.

סכום פחות בעבור קנקני החומר, במיוחד אם מדובר על סכום פחות משמעותית, היו צריכים להדליק אצל חדיג'ה נורות אזהרה כי מדובר כאמור בחומר שאיננו תקין או מזוייף.

7. משלא נדלקו נורות אזהרה אלה אצל חדיג'ה, בין אם בתום לב ובין אם במתכוון, לא נותר אלא לקבוע את אחריותה לנזקי התובע, שסבל ממעשיה ומחדליה בנדון.

8. לא נעלם מעיני כי תלונה שהוגשה בנדון למשטרת ישראל כנגד חדיג'ה נסגרה מחוסר אשמה פלילית. יחד עם זאת, התלונה הוגשה כנגד חדיג'ה על זיוף החומר, בעוד אנוכי אינני קובע כי חדיג'ה היא זו שביצעה את פעולת הזיוף, אלא רק כי שיווקה ו/או מכרה קנקני חומר אשר ידעה ו/או היתה צריכה לדעת כי הוא מזויף, ומדובר בשני דברים שונים.

זאת ועוד רמת ההוכחה בפלילים שונה מרמת ההוכחה במשפט אזרחי, ולטעמי הוכח לי כי חדיג'ה ידעה ו/או צריכה היתה לדעת כי קנקני החומר מזויפים.

לחילופין - חדיג'ה לא הוכיחה לי, ועליה נטל הראייה והשכנוע בנדון, כי לא ידעה ו/או לא היתה צריכה לדעת כי קנקני החומר מזויפים, הכל כמפורט בהרחבה לעיל.

9. לסיכום ייאמר כי אחריותם של חדיג'ה ודאפר הם בשיעורים של -80% 20% בהתאמה.

שאלת הנזק

73. כאמור, התובע טוען כי נזקיו בעקבות שימוש בחומר המזויף עומדים על סך של 550,000 ₪ נכון ליום הגשת התביעה (ראה סעיף 2(ו) לעיל). התובע שם יתבונן על חוות דעתו של השמאי מר יורם מירה, שחוות דעתו מיום 23.11.04 הוגשה וסומנה ת/2.

74. בחוות דעתו מציין השמאי מירה כדלקמן:

א. התובע היה אמור לעבד 323 דונם, בהם היה אמור לזרוע חימצה (חומוס).

- ב. אובחנה תופעה של התייבשות מוחלטת וקמילה מלאה של הגידול האמור.
- ג. החלקות נזרעו בין התאריכים 5-8.1.1999.
- משנוכח התובע לדעת כי הזריעה הראשונה קמלה והתייבשה, זרע בשנית 100 דונם, אולם גם זריעה זו קמלה ויבשה.
- ד. היקף הנזקים מבוסס על תחשיב שערך השמאי, המבוסס על פוטנציאל יבול ופוטנציאל הכנסה מגידול חימצה (חומוס) עפ"י תחשיבים מקובלים.
- ה. כמות המשקעים שעמדה באזור, עפ"י הנתונים שהיה ברשות השמאי, עמדה על 525 מ"מ גשם, כמות המתאימה לקבלת יבול גבוה בסוג גידול כזה.
- ו. להלן חישוב הנזק:
- פוטנציאל יבול - 96.9 טון
- פוטנציאל הכנסה - 290,700 ₪
- הוצאות נחסכות - 9,690 ₪
- סה"כ: 281,010 ₪
75. סבורני כי אגן הצביעה בצדק בסיכומיה על נקודות חולשה בחוות דעתו של השמאי מירה, כמו גם בהשכלתו הפורמלית בנושאים חקלאיים.
- להלן אפרט נקודות חולשה אלה:
- א. מדובר כאמור בנזקים לגידולים חקלאיים, אולם מר מירה לא רכש השכלה פורמלית בשמאות בענף החקלאות (עמ' 14 לפרו' ש' 3-4).

ב. מר מירה לא ביקש ולא קיבל נתוני גשם מהשרות המטאורולוגי לתקופות הרלבנטיות (עמ' 15 לפרו' ש' 1).

אמנם השמאי מירה ציין כי הוא הסתמך על נתוני מדידת גשם שקיבל ממרכז הפלחה של קיבוץ ניר-עציון, שהשטחים שלהם גובלים בשטחי התובע (עמ' 14 לפרו' ש' 30-31), וכי אף השרות המטאורולוגי כולל שתי תחנות באזור ועושה ממוצע (עמ' 18 לפרו' ש' 27-31).

אולם, לנוכח המחלוקת הקיימת בינו ובין השמאי שפירא, כפי שנראה להלן, בשאלות האם כמות הגשמים שירדה במועדים שלאחר זריעת החימצה, הספיקה או היתה דיה או בכמות ראויה או בפיזור ראוי, להצלחת הגידול דוגמת זה של התובע בשטחי בעל, מן הראוי היה כי השמאי מירה אף יסתמך על נתון גורם רשמי דוגמת השרות המטאורולוגי.

ג. השמאי מירה לא בדק את נתוני היבול של התובע בשנים קודמות, על מנת שניתן יהיה להעריך את יכולתו האישית של התובע בגידול גידולים חקלאיים בכלל וגידולי חימצה בפרט (עמ' 15 לפרו' ש' 3), על אף שסבר כי ברמה העקרונית היה צריך לבדוק זאת (עמ' 15 לפרו' ש' 16-17).

ד. חלק ניכר מהאמור בחוות דעתו מסתמך על מידע שנמסר לו ע"י התובע, כגון:

1. לא בדק הסכמי שיווק ומכירות עם גורמים שלכאורה הזמינו מהתובע חימצה ו/או אודות אלה כמויות התחייב התובע בהסכמים אלה (עמ' 15 לפרו' ש' 25-30).

2. לא ראה כל חשבוניות המעידות לכאורה על מכירות של חימצה בשנים קודמות (עמ' 16 לפרו' ש' 1-2). לא ביקש ולא ראה יומני זריעה ו/או ריסוס של התובע (עמ' 16 לפרו' ש' 7).

3. לא בדק את מחזורי הזרעים (עמ' 15 לפרו' ש' 14-15).

4. הוא אינו יודע כמה שנים התובע מוכר לכאורה חימצה ללקוחותיו, ועל אלה כמויות מדובר (עמ' 17 לפרו' ש' 13-14).

ה. השמאי מירה גם לא לקח בחשבון את הוצאות נחסכות נוספות כגון הוצאות איסון והדברת מזיקים (עמ' 20 לפרו' ש' 8-12).

בנקודה זו השמאי מירה ציין כי לעומת זאת היו לתובע הוצאות נוספות הכוללות הכנת השטח הנוסף וזריעתו, כמפורט בסעיף 74 (ג) לעיל, ואת זה הוא לא הכליל כהוצאה לתובע במסגרת הנזק (עמ' 20 לפרו' ש' 10-12).

(יחד עם זאת נציין כי השמאי אייל שפירא, שנתן חוו"ד מטעם הנתבעים 1-3, כלל בחוות דעתו כחלק מנזקי התובע, את ההוצאות העודפות שנגרמו לתובע, בשל זריעה חוזרת, בסך של 3,425 ₪, כמפורט בסעיף 7.4 לחוות דעתו נ/13).

76. מן העבר השני אגן וחדיג'ה הגישו חוות-דעת מטעמם, של השמאי החקלאי אייל שפירא (נ/13). להבדיל מהשמאי מירה מטעם התובע, הרי השמאי אייל שפירא, כעולה מהרזומה המפורט בראשית חוות דעתו, הוא בעל השכלה חקלאית ובעל נסיון מעשי בגידולים חקלאיים (בוגר הפקולטה החקלאית ברחובות, אגרונום ובעל נסיון מעשי בניהול מטעי אבוקדו, תמרים, מנגו, זיתים, בננות וניהול משתלת עצי פרי).

77. במסגרת חוות דעתו נעזר השמאי שפירא, בין היתר, בנתונים הבאים:

א. נתונים והסברים שסיפק לו התובע.

ב. נתוני הגשמים לחורף 1998/1999 מהשרות המטאורולוגי בבית דגן (נספח 1 לחוות דעתו).

ג. נתונים מחלקות סמוכות אלה של התובע, שגידלו חימצה בשטחי "בעל" ו"שלחין".

ד. תחשיב גידול חימצה בשיטת בעל - משקי סיבן, תחשיבי עזר לתכנון מזרע גד"ש (נספח 2 לחוה"ד).

78. בחוות דעתו מציין השמאי שפירא כדלקמן:

א. כמות הגשם שירדה בשנים 1998-1999 באזור עתלית, הסמוך לחלקות התובע, היתה נמוכה בכ- 30-35 אחוז מהממוצע הרב שנתי לאזור זה. **מכאן כי קביעתו של השמאי מירה מטעם התובע על כי עפ"י נתונים שברשותו ירדו באזור כ- 525 מ"מ גשם המתאימה לקבלת יבול גבוה בגידול חימצה, אינה משקפת את המצב בפועל בעונה הרלבנטית לנו.**

ב. לתובע לא היתה כל יכולת להשקות את כל שטחי הגידול בהם זרע חימצה, בניגוד לחקלאים אחרים המגדלים חימצה עם השקיית עזר, על מנת להשלים את המחסור במים במידה וכמות הגשם שתורד לא תספיק. בכך לקח התובע סיכון על עצמו, שאם לא ירד גשם בכמות מספקת, תיגרם לו פגיעה ביבול החימצה שזרע בחלקותיו.

בנדון התובע זרע חימצה בחודש ינואר 1999, כשהגשמים באזור היו מעטים, במיוחד בחודשים הקריטיים לגידולי החימצה. היות וכאמור לתובע לא היתה אפשרות השקיית עזר, מכאן כי פוטנציאל היבול והאיכות שהיה צפוי לו, אלמלא נזקי החומר המזויף, היה נמוך מזה שהוצג ע"י השמאי מירה שחי כאמור מפיו של התובע בכל הקשור לנתוני הגידולים.

ג. בנתונים אלו, תוך פירוט של פוטנציאל היבול, פדיון היבול, פדיון לדונם, והוצאות נחסכות, קובע השמאי שפירא כי הנזק לתובע הינו בשיעור של 96,610.50 ₪. לסכום זה אין להוסיף מע"מ, כך קובע השמאי שפירא, שכן המע"מ אינו מקובל במגזר החקלאי.

79. השמאי שפירא נחקר חקירה נגדית על חוות דעתו, וציין כדלקמן:

א. תחושתו היא כי לא היה כל טעם מצד התובע להמשיך ולזרוע בשנית חלק מהחלקות (עמ' 81 לפרו' ש' 25-26).

יחד עם זאת, כאמור לעיל, הוא כלל בחוות דעתו פיצוי לתובע בגין הוצאות עודפות עקב הזריעה החוזרת.

ב. כשזורעים שטחי בעל ללא השקיית עזר, הרי החקלאי זקוק לחסדי שמים (עמ' 82 לפרו' ש' 26-28).

ג. במקרה דנן הוא הלך לבדוק הצלחת שטחי גידול אצל שכניו של התובע, שגם זרעו חימצה באותה שנה וגידלו אותה בבעל ולא בהשקייה. חוות דעתו מבוססת גם על נתונים אלה (עמ' 83 לפרו' ש' 11-16).

ד. במקרה הנדון, בחודשים הקריטיים לגידולי התובע, היו גשמים מעטים. הכוונה מאוקטובר 1998 ועד אפריל 1999. לכן, לצורך הערכת הנזק וביסוסה, הוא בדק אזורים סמוכים לחלקות התובע באזור חוף הכרמל, שם יש משקים שגידלו רק בבעל. למשל, משק גרנות (עמ' 83 לפרו' ש' 29-30; עמ' 84 לפרו' ש' 1-20).
המסמך של גרנות הוגש וסומן נ/14.

80. בחקירתו הנגדית נשאל השמאי שפירא גם על נתונים אחרים בחוות דעתו, כמו כמות שמניב דונם חומוס בעל, ואלה לא נסתרו בחוות דעתו (עמ' 85-86 לפרו').

81. יצוין כי גם השמאי שפירא לא התייחס לנתוני עבר של התובע, על אף שצוין כי היה צריך לעשות כן. יחד עם זאת, אין הדבר מפחית ממשקל חוות דעתו משתי סיבות עיקריות:

א. הוא הסתמך על נתונים ממשקים סמוכים, חלקות בעל וללא השקיית עזר דוגמת חלקות התובע. על כן, סביר להניח כי הנתונים שקיבל, שאינם תלויים בהבל פיו של התובע, אלא גם מסתמכים על נתונים אחרים, מדוייקים יותר מאלה של השמאי מירה שלא ביצע את הבדיקות האמורות, ולא הסתמך על הנתונים האחרים האמורים.

ב. טענה אגן בסיכומיה, כי התובע התבקש על ידם במסגרת שאלון למסור נתונים אודות גידולי העבר, אולם נמנע מלמסור נתונים אלה ולמעשה לא השיב על השאלה הרלבנטית (ראה שאלה 21 ותשובה 21 לנ/1).

לעומת זאת - תמוה מדוע התובע צריך להסתיר או להימנע מלהעביר נתונים אלה לשמאי מירה מטעמו, אלא אם כן היה לו אינטרס או עניין להסתיר זאת!

בכל אופן, עצם ההימנעות מחשיפת נתוני עבר, כמוה הימנעות מהצגת ראיה רלבנטית בתובענה זו ע"י התובע. משכך, יש להפעיל את הכלל שבפסיקה הקובע לאמור כי צד שנמנע מלהביא ראיה רלבנטית בהעדר הסבר אמין וסביר, מעורר מדרך הטבע את החשד שיש דברים בגו וכי נמנע מהצגת ראיה זאת כי הוא חושש מחשיפתה. לשון אחרת, מחדל זה פועל לחובתו, ויש בכך בכדי לתמוך בגירסת הצד היריב. על כן, ביהמ"ש רשאי להסיק מאי הגשת הראיה הרלבנטית כאמור, מסקנות מחמירות וקיצוניות נגד מי שנמנע מהבאתה.

לעניין זה ראה: יעקב קדמי, על הראיות, חלק שלישי, עמ' 1649.

82. **מדבריי לעיל כבר ניתן להבין כי העדפתי כמדוייקת יותר את חוות דעתו של השמאי שפירא, בין היתר, בהיותה מפורטת יותר ומסתמכת על נתונים לכאורה אובייקטיביים יותר מאלה של השמאי מירה, שכאמור חוות דעתו לא היתה לטעמי מבוססת דיה. את נקודות החולשה שמצאתי בחוות דעתו של השמאי מירה, כמפורט לעיל, לא מצאתי כלל ו/או באותה עוצמה בחוות דעתו של השמאי שפירא.**

83. משכך, ועל אף הפערים הניכרים, העדפתי בצורה ברורה את חוות דעתו של השמאי שפירא על פני חוות דעתו של השמאי מירה.

84. **על כן, אני קובע כי נזקיו של התובע כתוצאה מהשימוש בקנקני החומר המזוייף, הינם בשיעור של 96,610.5 ₪ נכון ליום 18.6.1999, מועד אותו קבע התובע בכתב התביעה המתוקן (סעיף 52) כמועד הקובע ליום הערכת נזקיו, מועד שגם נראה לי סביר ומתאים לחוות דעתו של השמאי שפירא.**

85. התובע גם טען לנזקים עקיפים ובהם פגיעה במוניטין, בשמו הטוב ולנזקים כלליים כגון בזבוז ואובדן ימי עבודה, נסיעות ותשלומים למומחים שונים, בשיעור כולל של 75,000 ₪. נזקים אלה לא הוכחו, למעט תשלומים למומחים, שייפסקו לתובע (באופן יחסי כפי שאציין להלן) ע"י חדיג'ה ודאפר במסגרת הוצאות המשפט.

סוף דבר

86. התובע הוכיח כי הנזקים שנגרמו לו עקב השימוש בקנקני החומר המזוייף הינם בשיעור של 96,610.5 ₪, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין החל מיום 18.6.1999 ועד ליום התשלום המלא בפועל (להלן: "סכום הנזק").

87. חדיג'ה ודאפר ישלמו לתובע, כל אחד עפ"י חלקו היחסי באחריות כמפורט בסעיף 72(ב) לעיל, את סכום הנזק.

88. חדיג'ה ודאפר ישלמו לתובע, כל אחד עפ"י חלקו היחסי באחריות כמפורט לעיל, הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד, כדלקמן:

א. הוצאות משפט - בחלק יחסי שבין סכום הנזק לסכום התביעה, נכון ליום הגשתה (יום הגשת כתב התביעה המקורי), בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין החל מיום הוצאתו ועד ליום תשלומן בפועל.

ב. שכ"ט עו"ד - בשיעור של 20,000 ₪ בצירוף מע"מ, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין החל מיום מתן פסה"ד ועד ליום התשלום המלא בפועל.

89. התביעה נגד אגן נדחית ללא צו להוצאות, וזאת לנוכח העובדה כי צירופה של אגן התחייב בנסיבות העניין, לצורך ליבון סוגיית הזיוף על בוריה אשר לא היתה בהירה דיה עד לניהול מלוא תובענה זו. שכרה של אגן יהיה בכך ששמה נוקה לחלוטין במסגרת תובענה זו מפעולת הזיוף האמורה.

90. **התביעה נגד אגרופילד נדחית ללא צו להוצאות**, שכן קשה להתעלם, על אף קביעותי לעיל, מקשר משפחתי שבין בעלי מניות חדיג'ה ובעלי מניות אגרופילד, כעולה מנספח ד' לתצהירו של סלים נ/26, וכן פעולותיהם של האחים חדיג'ה בפתיחת חברות וסגירת חברות כמפורט בעדותו של סלים בעמ' 163-164 לפרו'. אמנם סלים העיד כי עשו כן לפי יעוץ של כלכלנים ורואי חשבון ומשיקולים כלכליים, אולם די אם נציין שלא שוכנעתי עד תום מגירתו זו של סלים, אם כי לא מצאתי כי ניתן על סמך ספקות הקיימים בי לקבוע ממצא כלשהו, **בהעדר הוכחה אחרת**, נגד אגרופילד כמפורט לעיל. יחד עם זאת, ספקות אלה גרמו לי שלא לפסוק הוצאות לזכות אגרופילד, על אף דחיית התביעה נגדה.

91. [המזכירות תשלח עותק פסה"ד לב"כ הצדדים בדואר רשום עם אישור מסירה לפי כתובת משרדיהם.](#)

ניתן היום כ"ד בניסן, תשס"ח (29 באפריל 2008) בהעדר הצדדים.

חננאל שרעבי, שופט

ה. זיזית